

HOOFDSTUK TWEEËNTWINTIG

Wie is een brahmaan?

Het twaalfde jaar

'Arjuna, die grote wagenstrijder, was nu meester van de wapens,' zei Janamejaya, 'en hij was terug uit het huis van Indra, die Vritra doodde. Wat deden de zonen van Pritha daarna, nu die held weer bij hen was?'

En Vaishampayana vertelde verder.

Met Arjuna, die Indra nu evenaarde, zwierven ze door die wouden en over die berg, door de lusthoven van de heer van de schatten. Ze bekeken de huizen en de speelplaatsen tussen de bomen, en Arjuna liep overal rond met zijn boog in de hand, altijd met zijn wapens bezig. Door de gunst van Kubera hadden ze daar een woonplaats gekregen, en ze verlangden niets van wat de mensen hebben. Nu Arjuna erbij was, gingen er vier jaar voorbij, alsof het één nacht was, en met de zes jaar daarvoor waren het er tien die de Pandava's in de wouden woonden.

Op een dag zochten Bhima, Arjuna en de tweeling de koning onder vier ogen op, en ze gingen bij hem zitten. Bhima, de zoon van de wind, nam het woord.

‘Om jouw belofte waar te maken, koning van de Kuru’s, en omdat we jou liefhebben, blijven we hier in de wouden en gaan we Duryodhana met zijn volgelingen niet doden. Dit is al het elfde jaar dat we hier wonen. We hadden recht op geluk, en hij heeft het ons afgenomen. Maar we zullen hem misleiden, die man met zijn lage verstand en zijn lage aard, en het dertiende jaar, als we onder de mensen moeten leven zonder dat iemand ons herkent, komen we makkelijk door. Op jouw bevel zijn we zonder vrees door de wouden gezworven, en onze trots hebben we opgegeven. Omdat we al die tijd dicht bij hen hebben gewoond, zullen ze zich vergissen: ze zullen niet merken dat we ver weg zijn gegaan.’

‘Als dat jaar voorbij is,’ zei hij, en hij keek naar Arjuna en de tweeling, ‘roeien we die laagste van de mensen zonder moeite uit, en we betalen Duryodhana en zijn volgelingen hun vijandschap ten volle terug. Neem dan de aarde terug, koning van de dharma. Op deze berg, die is als de hemel van de goden, zouden we ons verdriet vergeten, maar dan zou je roem, met zijn heilige geur, uit de wereld verdwijnen. Als je het rijk van de Kuru’s terugkrijgt, kun je grote dingen doen en de offers brengen. Wat je hier van Kubera krijgt, kun je altijd nog krijgen. Richt je verstand op de dood van je vijanden, op de straf voor wie ons kwaad heeft gedaan. Zelfs de god met de bliksem in de hand kan jouw felle vuur niet verdragen. Krishna, met Garuda op zijn vaandel, en Satyaki, de kleinzoon van Shini, kennen geen angst, ook niet tegenover de goden, en ze zijn bereid jouw zaak te doen slagen. Zoals Krishna onvergelijkelijk sterk is, zo is Satyaki het ook. Zoals Krishna met de Yadava’s voor jou klaarstaat, zo staan Arjuna en ik klaar, en de tweeling, die het vechten verstaan. Met jouw zaak voor ogen zullen we de vijand ontmoeten en hem verpletteren.’

Yudhishthira, de zoon van Dharma, begreep wat ze wilden. Hij liep rechtsom om het huis van Kubera heen. Hij nam afscheid van de huizen, de rivieren en de meren, en van de wachters van Kubera. Hij keek naar de weg waarlangs ze gekomen waren, en nog eens naar de berg, en hij nam zich voor: als ik mijn werk heb gedaan, met mijn vrienden, als ik mijn vijanden heb verslagen en mijn rijk heb teruggekregen, dan kom ik je weer zien, koning van de bergen, om hier ascese te doen, met mijn geest in bedwang.

Met al zijn jongere broers en met de brahmanen ging de koning van de Kuru’s terug, langs dezelfde weg. Ghatotkacha en zijn volgelingen droegen hen over de watervallen.

Bij hun vertrek nam Lomasha afscheid. Al die jaren had hij hen langs de tirtha's geleid en hun de verhalen van de plaatsen verteld. Nu gaf hij hun nog één keer raad, als een vader, en met een licht hart ging hij naar de heilige woonplaats van de goden. Ook Arshtishena gaf hun raad, en de zonen van Pritha gingen verder, langs mooie tirtha's, hermitages en grote meren.

Ze lieten hun goede woonplaats op die berg vol bronnen achter, en ze waren niet blij. Maar toen ze de Kailasa zagen, de berg die Kubera zo lief is en die eruitziet als een wolk, kwam hun vreugde terug. Met hun bogen en zwaarden trokken ze verder, over hoogten en door kloven, langs watervallen, door wouden vol herten, vogels en olifanten, en ze sliepen bij meren en rivieren en in grotten. Langs veel moeilijke plaatsen kwamen ze voorbij de Kailasa bij de hermitage van de koninklijke wijze Vrishaparvan. Hij ontving hen, en ze vertelden hem uitvoerig hoe hun tocht was gegaan. Ze bleven één nacht en gingen toen naar Badari, naar de grote jujube Vishala, waar Narayana woont. Daar zagen ze opnieuw het lotusmeer van Kubera.

Na een maand in Badari gingen ze langs dezelfde weg terug naar het rijk van Subahu, de koning van de Kirata's. Ze trokken door het land van de Cina's, de Tukhara's en de Darada's en door alle streken van de Kuninda's, rijk aan edelstenen, over de ruige Himalaya, tot ze de stad van Subahu zagen. De koning hoorde dat de zonen en kleinzonen van koningen in zijn land waren, en hij kwam hen tegemoet. Daar kwamen ook hun mensen weer bij hen: Vishoka en de andere wagenmenners, Indrasena en de andere dienaren, de opzichters en de koks, die bij hem waren achtergebleven. Ze bleven er één nacht. Toen namen ze al hun wagens en wagenmenners mee, stuurden Ghatotkacha met zijn volgelingen weg, en trokken naar de hoge berg bij de Yamuna.

Op die berg met zijn bronnen, met hellingen roodachtig en wit en de sneeuw als een mantel op de toppen, vonden ze Vishakhayupa, een groot woud vol zwijnen, herten en vogels, zo mooi als het woud van de gandharva Chitraratha, en daar gingen ze wonen. Een jaar leefden ze daar, en de jacht was hun voornaamste bezigheid.

Daar, in een grot in de berg, kwam Bhima een hongerige slang tegen, zo sterk en vreselijk als de Dood. De slang greep hem en omknelde zijn hele lichaam, en Yudhishthira werd voor Bhima een eiland en maakte hem los.

Toen kwam het twaalfde jaar van hun leven in het woud. Uit Vishakhayupa trokken ze, stralend en sterk door hun ascese, naar de rand van de woestijn en

naar de Sarasvati, want daar wilden ze wonen. Van de Sarasvati gingen ze naar het meer van het Dvaitavana.

De asceten die daar woonden, zagen hen komen. Ze leefden in ascese en zelfbeheersing, ze maakten hun graan tussen stenen fijn, en ze kwamen de Pandava's tegemoet met gras om op te zitten en met kruiken water.

Het zesde deel van de dag

'Hoe kon Bhima zo bang worden voor een reuzenslang, muni?' vroeg Janamejaya. 'Hij had de kracht van tienduizend olifanten. Bij het lotusmeer had hij de beste wachters van Kubera neergeslagen, en in zijn trots had hij Kubera zelf uitgedaagd, de afstammeling van Pulastya. En nu vertelt u dat hij, die zijn vijanden neerhaalde, door angst werd gegrepen en in nood raakte. Dat wil ik horen. Ik ben er heel nieuwsgierig naar.'

'Na de hermitage van Vrishaparvan waren ze verder getrokken, koning,' zei Vaishampayana, 'en ze woonden in het woud van Vishakhayupa, een woud vol wonderen.'

En Vaishampayana vertelde verder.

Bhima zwierf door dat woud, zomaar, met zijn boog in de hand en zijn zwaard omgegord. Hij zag de mooie streken van de Himalaya, waar de rishi's van de goden en de siddha's komen en de apsara's wonen, waar de bomen veel schaduw geven, zacht en koel door de sneeuw, en altijd bloeien en vrucht dragen. Hij zag bergrivieren met water als lapis lazuli, en wouden van deodars, die als netten voor de wolken waren. Hij joeg over de vlakke, dorre stukken van de berg en schoot het wild met zuivere pijlen. Hij doodde grote zwijnen, antilopen en buffels. Hij rukte bomen met hun wortels uit de grond, hij brulde en sloeg op zijn armen en klapte in zijn handen, tot de aarde en de wouden ervan dreunden, en leeuwen en olifanten verlieten bang hun holen. De slangen kropen weg in hun grotten, en Bhima ging ze rustig achterna.

In een bergkloof zag hij een reusachtige slang, die de hele grot vulde. Zijn lijf was zo groot als een berg, zijn kronkels waren getekend met schijven als van de maan en de zon, zijn huid was bont gevlekt en kurkumageel. Zijn bek was een grot met vier tanden, zijn ogen gloeiden, zijn muil was koperrood, en telkens likte hij zijn mondhoeken. Met het sissen van zijn adem leek hij te dreigen.

De slang had grote honger. Hij schoot op Bhima af en greep hem met geweld bij zijn beide armen. Bij de eerste aanraking werd Bhima verdoofd, door een gunst die de slang had gekregen. De kracht van zijn armen, waar niemand bij in de buurt kwam, was weg. Hij trilde nog een beetje, maar hij kon zich niet bewegen.

Hij dacht na over de kracht van de slang. 'Zeg me wie je bent,' zei hij. 'Wat ga je met me doen? Ik ben Bhima, de zoon van Pandu, na de koning van de dharma geboren. Ik heb de kracht van tienduizend olifanten: hoe heb je me in je macht gekregen? Leeuwen en tijgers, buffels en olifanten heb ik vaak bevochten en gedood. Danava's, pishacha's en rakshasa's konden de kracht van mijn armen niet verdragen. Is het een kennis die je hebt, of een gunst, dat je me vasthoudt, terwijl ik me inspan? Nu weet ik het zeker: de kracht van mensen is niet echt.'

De slang wond zijn grote lijf helemaal om hem heen en liet alleen zijn zware armen vrij. 'Gelukkig hebben de goden je mij vandaag als voedsel gegeven,' zei hij, 'nu ik honger heb, en na zo lange tijd. Ieder wezen hangt aan zijn leven. Maar eerst moet ik je vertellen hoe ik deze slangengedaante heb gekregen. Ik ben in deze toestand gekomen door de woede van wijzen, en omdat ik het einde van de vloek zoek, vertel ik het je.

Je hebt vast gehoord van de koninklijke wijze Nahusha, de zoon van Ayus, een voorvader van je voorvaders. Dat ben ik. Ik heb de brahmanen geminacht, en door de vloek van Agastya ben ik geworden wat je ziet. Kijk wat het lot met mij heeft gedaan. Jij bent van mijn bloed en mooi om te zien, en ik zou je niet mogen doden, en toch eet ik je vandaag op. Kijk wat er beschikt is. Wie ik grijp op het zesde deel van de dag, als het voor mij tijd is om te eten, olifant of buffel, komt nooit meer los. Het is geen gewone slang die je gegrepen heeft, geen dier dat als dier geboren is. Het is de gunst die ik kreeg.'

De slang likte zijn mondhoeken en ging verder. 'Toen ik snel van de troon van Indra viel, uit de wagen van de goden, zei ik tegen de muni: "Maak een einde aan de vloek." Hij had medelijden met me, en hij zei: "Na verloop van tijd word je bevrijd, koning." Toen viel ik op de aarde, maar mijn herinnering verliet me niet. Wat ik vroeger wist, weet ik nog, zoals ik het leerde. "Wie de vragen beantwoordt die jij hem stelt, wie het onderscheid kent, die zal je van de vloek bevrijden," zei de rishi. "En ieder levend wezen dat jij grijpt, ook al is het sterker dan jij, verliest meteen zijn kracht." Dat hoorde ik ook van de brahmanen die met me te doen hadden, en toen verdwenen ze.

Zo woon ik nu in een onrein oord van kwelling, ik die zoveel kwaad heb gedaan, in dit slangenlichaam, en ik wacht op de tijd.'

'Ik ben niet boos op u,' zei Bhima, 'en ik verwijt mezelf niets. Een mens heeft geluk en leed soms in zijn macht en soms niet, als het komt en als het gaat, en hij moet zijn hart er niet door laten verslappen. Wie kan het lot met eigen inspanning keren? Ik denk dat het lot het hoogste is, en inspanning zinloos. Kijk: door een slag van het lot ben ik, die op de kracht van mijn armen vertrouwde, hier zonder enige reden terechtgekomen.

Maar ik treur niet zozeer om mezelf, nu ik verloren ben, als om mijn broers, die zonder rijk in het woud zijn gezet. Deze Himalaya is onbegaanbaar, vol yaksha's en rakshasa's. Ze zullen me zoeken, en in hun verwarring zullen ze vallen. Of ze horen dat ik dood ben, en dan geven ze het op. Want zij volgen de dharma, en ik heb hen met harde woorden voortgedreven, omdat ik het rijk wilde.'

Alleen zijn armen waren vrij. De slang hield hem vast, en Bhima ging verder.

'Of nee: Arjuna, met zijn verstand, zal niet wanhopen. Hij kent alle wapens, en goden, gandharva's en rakshasa's kunnen hem niet verslaan. Hij kan in één dag de koning van de goden van zijn plaats stoten, laat staan de zoon van Dhritarashtra, die vals speelt, die door iedereen gehaat wordt en alleen huichelarij en hebzucht kent.

En ik treur om mijn arme moeder, die zo naar haar zonen verlangt, die altijd hoopt dat wij groter worden dan onze vijanden. Ze heeft geen beschermer: al haar wensen voor mij worden nu vergeefs. En Nakula en Sahadeva, de tweeling, die hun oudere broer volgen en altijd op de kracht van mijn armen steunen, die zo trots zijn op hun moed: ze zullen alle moed verliezen en wegkwijnen als ik er niet meer ben.' Hij lag in de kronkels van de slang, en hij kon zich niet bewegen.

Rechts van de hermitage, in de windstreek die in brand leek te staan, huilde intussen een jakhals, bang en schril. Een kwartel met één vleugel, één oog en één poot braakte bloed, met zijn kop naar de zon. Er woei een droge, felle wind die het gruis meesleurde. Alle dieren en vogels riepen aan de kant van het onheil. Achter Yudhishthira riep een zwarte kraai: 'Ga! Ga!' Zijn rechterarm trilde, zijn hart klopte, zijn linkervoet schokte, en zijn linkeroog trok.

'Waar is Bhima?' vroeg Yudhishthira aan Draupadi. Draupadi zei dat hij al lang weg was.

Met Dhaumya ging de koning op weg. ‘Bescherm Draupadi,’ zei hij tegen Arjuna, en Nakula en Sahadeva droeg hij op de brahmanen te beschermen. Vanaf de hermitage volgde hij Bhima’s spoor door het grote woud. Hij ging naar het oosten, en hij zag de leiders van de olifantenkudden liggen, en de aarde vol tekens van Bhima. Hij zag duizenden herten en honderden leeuwen gedood in het woud liggen, en zo vond hij de weg. Langs het pad lagen bomen geknakt door de wind van Bhima’s dijen, toen hij zo snel als de wind achter het wild aan rende. Yudhishthira volgde die tekens. Hij kwam bij een dorre plek, zout en zonder water, vol doornstruiken en stenen. Daar zag hij in een grot in de berg zijn jongere broer, roerloos, in de greep van de reuzenslang.

Wie is een brahmaan?

Yudhishthira ging naar zijn broer, die hij zo liefhad en die daar in de kronkels van de slang lag. ‘Zoon van Kunti,’ zei hij, ‘hoe ben je in deze nood geraakt? En wie is die slang, zo groot als een berg?’

‘Hij heeft me gegrepen om me op te eten,’ zei Bhima. ‘Het is de koninklijke wijze Nahusha, die hier als slang leeft.’

‘Laat mijn broer gaan,’ zei Yudhishthira tegen de slang. ‘Wij zullen u ander voedsel geven, om uw honger te stillen.’

‘Deze koningszoon is mijn voedsel,’ zei de slang. ‘Hij kwam vanzelf in mijn mond. Ga weg, blijf hier niet, anders ben jij morgen ook mijn voedsel. Dat is mijn regel: wie in mijn gebied komt, is mijn voedsel, en jij bent ook in mijn gebied. Na lange tijd heb ik vandaag je jongere broer als voedsel gekregen. Ik laat hem niet gaan, en ik wil geen ander voedsel.’

‘Of u een god bent, een daitya of een naga, zeg me de waarheid: Yudhishthira vraagt het u. Waarom hebt u Bhima gegrepen? Wat moet ik u brengen, of wat moet u weten, om tevreden te zijn? Welk voedsel kan ik u geven? Hoe laat u hem gaan?’

‘Ik was koning Nahusha, je voorvader,’ zei de slang, ‘de vijfde na Soma, de zoon van Ayus. Door de vloek van Agastya ben ik hier. Maar door zijn gunst ben ik mijn inzicht tot vandaag niet kwijt. Op het zesde deel van de dag is je jongere broer mijn voedsel geworden. Ik laat hem niet gaan, en ik wil geen ander voedsel. Maar als jij de vragen beantwoordt die ik je stel, dan laat ik je broer daarna vrij.’

‘Vraag wat u wilt,’ zei Yudhishthira. ‘Ik zal u antwoorden, als ik u daarmee tevreden kan stellen. U weet alles wat een brahmaan moet weten. Ik zal uw vragen horen en u antwoorden.’

‘Wie is een brahmaan, Yudhishthira?’ vroeg de slang. ‘En wat moet men weten? Zeg het me. Uit je woorden maak ik op dat je heel wijs bent.’

‘In wie men waarheid ziet, vrijgevigheid, vergevingsgezindheid, goed gedrag, mildheid, zelfbeheersing en mededogen, die heet een brahmaan. En wat men moet weten, is het hoogste brahman, de allerhoogste werkelijkheid, zonder leed en zonder geluk: wie daar komt, treurt niet meer. Wat denkt u ervan?’

‘De vier standen zijn de maat, Yudhishthira, en de waarheid, en de Veda. Maar ook bij de shudra’s vind je waarheid en vrijgevigheid, mildheid, geweldloosheid en mededogen, en mensen zonder woede. En wat je zei over wat men moet weten, zonder leed en zonder geluk: een plaats zonder die twee bestaat niet, denk ik.’

Yudhishthira keek naar zijn broer in de kronkels van de slang. ‘Als men dat bij een shudra ziet en het bij een tweemaal geborene niet vindt,’ zei hij, ‘dan is die shudra geen shudra, en die brahmaan geen brahmaan. In wie men dit gedrag ziet, die heet een brahmaan, en in wie het ontbreekt, die moet men een shudra noemen. En wat u zei, dat er niets te kennen is zonder die twee, dat er voorbij leed en geluk geen plaats is: zo denkt men ook. Maar zoals er tussen koud en heet iets is wat niet heet is en niet koud, zo is er ergens een plaats zonder geluk en zonder leed. Of hoe ziet u het?’

‘Als je een brahmaan naar zijn gedrag beoordeelt, koning, dan heeft afkomst geen zin, zolang er geen daden te zien zijn.’

‘Bij de mensen is afkomst moeilijk na te gaan,’ zei Yudhishthira, ‘door de vermenging van alle standen. Dat is mijn mening. Alle mannen verwekken kinderen bij alle vrouwen. Spreken, paren, geboren worden en sterven is voor alle mensen gelijk. En de rishi’s houden dit als maat, ook bij het offer: "wij die offeren." Daarom achten wie de waarheid zien het gedrag het voornaamste. Nog voor de navelstreng wordt doorgesneden, verricht men voor een jongen de rite van de geboorte. Maar bij zijn tweede geboorte, zijn wijding in de Veda, is de Savitri, het vers aan de zon dat hij dan leert, zijn moeder, en zijn leraar is zijn vader. Zolang hij niet in de Veda geboren is, staat hij in zijn gedrag gelijk met een shudra. Toen men hierover in twijfel was, zei Manu, de zoon van Brahma: "Als de standen hun riten hebben volbracht, maar het gedrag

ontbreekt, dan weegt daar de vermenging zwaar." Wie nu het gedrag heeft dat de riten vormen, die heb ik daarnet een brahmaan genoemd.'

'Ik heb je gehoord,' zei de slang. 'Jij weet wat men moet weten. Hoe zou ik je broer Bhima nog opeten?'

Maar de kronkels hielden Bhima nog vast, en alleen zijn armen waren vrij. 'U kent de Veda en alles wat erbij hoort tot op de bodem,' zei Yudhishthira. 'Zeg me: wat moet iemand doen om de hoogste bestemming te bereiken?'

'Wie geeft aan wie het waard is, wie vriendelijk spreekt, wie de waarheid spreekt en zich aan geweldloosheid houdt, die gaat naar de hemel van de goden.'

'Wat weegt zwaarder, geven of de waarheid? En wat is zwaarder, geweldloosheid of een vriendelijk woord?'

'Hoe zwaar ze wegen, hangt af van wat er gedaan moet worden. Soms weegt de waarheid zwaarder dan een gift, en soms een gift zwaarder dan een waar woord. En soms weegt geweldloosheid zwaarder dan een vriendelijk woord, en soms het vriendelijke woord zwaarder. Het hangt af van wat de zaak vraagt, koning. Vraag wat je verder wilt weten, en ik zal het je zeggen.'

'Hoe komt iemand zonder lichaam in de wereld van de goden? Hoe ziet men de vrucht van zijn daden, die vaststaat? En hoe neemt hij de dingen waar?'

De slang likte zijn mondhoeken. 'Door zijn eigen daden komt een wezen op een van drie bestemmingen: het mens-zijn, de hemel van de goden, of een geboorte als dier. Wie in de wereld van de mensen onvermoeid geeft en geen geweld doet, komt daarboven, bij de goden. Door het tegendeel wordt hij weer mens, of een dier. Wie door begeerte en woede wordt gedreven, door geweld en hebzucht, valt uit het mens-zijn en wordt als dier geboren. Maar een dier kan weer mens worden, en van koeien en paarden ziet men zelfs dat ze goden worden. Zo trekt het levende wezen door al die bestemmingen, gedreven door wat het doet, en ten slotte vestigt het zich in het eeuwige, het grote.'

'Waar is het Zelf als het geluid, aanraking, vorm, smaak en geur waarneemt? Zeg me dat zoals het is. En waarom neemt u de dingen niet allemaal tegelijk waar?'

'Het Zelf, dat in het lichaam woont, gebruikt zijn instrumenten om de dingen te ervaren: kennis, het verstand en de geest. Met de geest gaat het de dingen een voor een langs, vanuit de zintuigen. Daarom neemt het niet alles tegelijk waar. Het Zelf zetelt tussen de wenkbrauwen en zendt het verstand uit

naar de dingen, de hoge en de lage, en na het verstand komt het gevoel. Dat is de weg van de kenner van het veld.'

'Zeg me wat de geest van het verstand onderscheidt. Dat te weten is voor wie het Zelf kennen het hoogste werk.'

'Het verstand volgt het Zelf. Het verstand ontstaat wanneer er iets te doen is, de geest is er al. Het verstand heeft geen hoedanigheden, de geest wel. Dat is het onderscheid tussen de geest en het verstand. Jij weet het ook: hoe zie jij het?'

'Uw verstand is helder,' zei Yudhishthira. 'U weet alles wat men moet weten: waarom vraagt u het mij? U wist alles, u woonde in de wereld van de goden, u deed zulke wonderlijke dingen. Hoe kon de verblinding u dan overvallen?'

'Welvaart verblindt een man, ook als hij wijs is en dapper,' zei de slang. 'Wie in geluk leeft, merkt het niet. Zo raakte ik bedwelmd door de roes van de macht, en ik viel. Nu ben ik weer wakker geworden, en ik maak jou wakker. Je hebt gedaan wat ik nodig had, koning. Door met jou te spreken, die goed bent, is mijn zware vloek ten einde gekomen.

Met offers en ascese, met de studie van de Veda, met zelfbeheersing en met moed had ik de heerschappij over de drie werelden gekregen. Ik reed door de lucht in een wagen van de goden, en ik was zo bedwelmd door mijn trots dat ik aan niemand anders dacht. Brahmaanse rishi's, goden, gandharva's, yaksha's, rakshasa's en kinnara's, alle bewoners van de drie werelden, betaalden mij schatting. Op welk levend wezen ik mijn oog ook liet vallen, ik nam hem zijn vuur af: zo sterk was mijn blik. Duizend brahmaanse rishi's droegen mijn draagstoel. Dat was mijn misstap, en die heeft me mijn koningsgeluk gekost. Ook Agastya droeg me, en zonder dat ik het zag raakte ik de muni met mijn voet. In zijn woede riep hij: "Val! Word een slang!"

Uit die wagen viel ik, mijn sieraden vielen van me af, en terwijl ik viel, zag ik dat ik een slang was geworden, met mijn kop omlaag. Ik smeekte de brahmaan: "Laat er een einde aan de vloek komen. Ik deed het in mijn onwetendheid, Gezegende: vergeef het me." En terwijl ik viel, zei hij vol medelijden: "Yudhishthira, de koning van de dharma, zal je van de vloek bevrijden. Als de vrucht van je vreselijke trots en van je kracht op is, koning, krijg je de vrucht van je verdienste."

Ik verwonderde me over de kracht van zijn ascese, en daarom heb ik je gevraagd naar het brahman en naar wat een brahmaan is. Waarheid, zelfbeheersing, ascese en yoga, geweldloosheid en altijd geven: die brengen een mens

tot zijn doel, niet zijn afkomst en niet zijn geslacht. Je broer Bhima is vrij, en hem is niets overkomen. Ik wens je alle goeds, koning. Ik ga terug naar de hemel van de goden.'

Toen verliet koning Nahusha het lichaam van de slang, en de kronkels vielen slap van Bhima af. Yudhishthira zag hoe Nahusha de gestalte van een god aannam en naar de wereld van de goden ging.

Yudhishthira keerde met Bhima en Dhaumya terug naar de hermitage, en hij vertelde de brahmanen, die daar bijeen waren, alles wat er gebeurd was.

'Toen ze het hoorden, schaamden ze zich, koning,' zei Vaishampayana tegen Janamejaya, 'en Arjuna en de tweeling, en Draupadi met hen. De brahmanen wilden het goede voor de Pandava's, en ze berispten Bhima om zijn overmoed. "Doe zoiets nooit meer," zeiden ze. De Pandava's zagen dat Bhima buiten gevaar was, en vol vreugde bleven ze daar wonen.'

. . .

HOOFDSTUK TWEEËNTWINTIG van *De wapens van de goden*, boek 4 van *De Mahabharata opnieuw verteld* door Jan de Vries. Dit hoofdstuk staat op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/wie-is-een-brahmaan/, met de verhalen, de personages en de plaatsen erbij. Het hele boek is als PDF en EPUB te downloaden op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/. Nederlandse tekst © 2026 Jan de Vries; werkeditie, niet in de handel.